

novi pristup socijalnim investicijama kao i razvijanje socijalnih inovacija.

Stefaan Hermans, voditelj ureda i Marianne Thyssen, EU povjerenica za zapošljavanje, socijalne poslove, vještine i mobilnost rada, na kraju konferencije, istaknuli su prioritete: nezaposlenost mladih, dati im šansu da steknu prvo radno iskustvo korištenjem EU potpora; pomoć onima koji su najpotrebitiji te program energetskog siromaštva doprinos je borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. U doglednom vremenu više će se polagati na izgradnju politike temeljem dobro napravljenih izvješća. Korištenje rezultata EU istraživanja, kao okvir rasprava, razumijevanja te polazišta za nove inicijative u području socijalne europske politike također je jedan od prioriteta.

Zanimljivo je da gotovo nitko od dobro poznatih autora nije tematizirao probleme i izazove razvoja socijalnih država u tranzicijskim zemljama. Socijalne države u tranzicijskim zemljama imaju i manje potencijale za konveniranje kao i za povlačenje EU sredstava kako bi prakticirali zahtjevne procese socijalnih ulaganja. Kolege iz Mađarske, kao jedini partner u projektu iz tranzicijskih zemalja, istaknuli su kako su priroda socijalnih problema i izazovi razvoja socijalne države u Mađarskoj uvelike različiti od zemalja starih članica.

Konferencija je bila mjestom dijaloga o najnovijim rezultatima istraživanja iz područja socijalne politike. K tome, to je bila prilika razgovarati o novim prijedlozima projekta u okviru EU natječaja Obzor 2020.

Gojko Bežovan
 Studijski centar socijalnog rada
 Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

doi: 10.3935/rsp.v23i2.1373

EVALUACIJA PROGRAMA SKRBI O BESKUĆNICIMA I RAZVOJ INOVATIVNIH MODELA PREVENCIJE I SMANJENJA RIZIKA NASTANKA BESKUĆNIŠTVA – prikaz i zaključci projekta

Projekt Evaluacija programa skrbi o beskućnicima i razvoj inovativnih modela prevencije i smanjenja rizika nastanka beskućništva udruga CERANEO provodila je u partnerstvu s udrugom Terra iz Rijeke i udrugom MoSt iz Splita. Financiranje projekta osigurano je potporom Ministarstva socijalne politike i mladih. Cilj projekta bio je razvoj modela praćenja broja beskućnika i onih u riziku od nastanka beskućništva, monitoring i evaluacija postojećih programa skrbi o beskućnicima te razvoj novih inovativnih modela skrbi o beskućnicima putem promocije i edukacije o pristupu Stanovanje prvo/ Housing First.

Dva su glavna problemska okvira koje je projekt tematizirao, a valja ih sagledati u široj perspektivi problema beskućništva i odnosa prema njima. Prvi se tiče podataka o beskućnicima, njihovog praćenja i evidencije. Drugi se odnosi na programe i projekte usmjerene prema beskućnicima posebno onima usmjerenim na prevenciju beskućništva i socijalno uključivanje beskućnika. Razmatranje ovih područja je dodatan izazov iz razloga što su znanstvena istraživanja o beskućništvu u Hrvatskoj iznimno rijetka. U Hrvatskoj nikada nije provedeno sveobuhvatno istraživanje o statusu beskućnika, njihovim potrebama, mjerama i programima koji odgovaraju tim potrebama niti o uspješnosti postojećih programa skrbi o beskućnicima, već partikularna lokalna istraživanja. U cilju prevencije i rješavanja problema beskućništva potrebno je prepoznati njegove uzroke i adekvatne načine prevencije. Spoznaje su

skromne. Beskućništvo još uvijek nije izgrađeno kao društveni problem zbog kojega treba angažirati veće materijalne i stručne resurse (Bunić, 2013.).

Prava brojka beskućnika u Hrvatskoj nije poznata. Nadležno Ministarstvo socijalne politike i mladih još uvijek ne raspolaze jedinstvenom bazom podataka o ovoj kategoriji korisnika. Pojedina prihvatilišta/prenoćišta koriste vlastite oblike evidencija i baza podataka kako bi donekle dobili uvid u informacije o svojim korisnicima. Jednim dijelom podatke koriste za oblikovanje vlastite evidencije i pružanja usluga, ali i sa svojim uvidima pridonose i sustavnijem praćenju (jednog dijela ukupnog broja beskućnika u Hrvatskoj). Načini praćenja i evidentiranja razlikuju se od jednog do drugog prenoćišta/prihvatilišta. Fokusne grupe provedene u ovom projektu naglasile su potrebu formaliziranja pitanja registra beskućnika.

Točan broj beskućnika u Hrvatskoj nije poznat ponajviše zbog problema evidentiranja ovih korisnika koji većinom nemaju regulirano prebivalište, odnosno boravište (Družić Ljubotina, 2012.). Obično se prate samo podaci o broju korisnika prihvatilišta i pučkih kuhinja. U Republici Hrvatskoj djeluje 13 prihvatilišta za beskućnike i to u velikim gradovima poput Zagreba, Splita, Varaždina, Rijeke, Karlovca, Zadra, Osijeka, Pule, Dubrovnika, Kaštela, ukupnog kapaciteta za 414 korisnika. U trinaest hrvatskih prihvatilišta i prenoćišta za beskućnike može biti smješteno oko 450 osoba, no potrebe su višestruko veće. Procjene govore da je minimalno još toliko ljudi baš na ulici, bez ikakvog smještaja, te da je još više tisuća hrvatskih građana koji borave u neadekvatnim uvjetima poput brodova, kamp kućica, bez struje i vode, u podrumskim stanovima i garažama na što upozora-

va Hrvatska mreža za beskućnike. Nadalje, Hrvatska mreža za beskućnike upozorava da dosta hrvatskih gradova još uvijek nema ni prenoćište ni prihvatilište za beskućnike.

Procjene o broju beskućnika 2010. godine su se kretale od Zagreba sa 400 beskućnika, Osijeka 50–100, Splita i Rijeke sa po 30 te Varaždina 20 do 25 (Bežovan, 2010.: 733). Prema izvješću o beskućnicima Ministarstva socijalne politike i mladih, a prema podacima centara za socijalnu skrb, u 2013. godini bilo je evidentirano 462 beskućnika, od čega su 368 muške osobe (što čini 79,7%) te 94 ženske osobe, odnosno njih 20,3% (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2014.). Prema istom izvješću, samo za 2015 godinu bilo je 405 beskućnika od kojih su 332 muške i 73 ženske osobe. Bitno je napomenuti da ovo ne znači da se broj beskućnika smanjuje. Naime, kao što smo napomenuli, evidencija nije sustavna, te jedan dio prihvatilišta/prenoćišta vlastitom odlukom, uslijed neslaganja s odnosom prema problematici beskućništva, ne dostavlja uvijek podatke ministarstvu.

Za praćenje je bitan i opseg definiranja beskućništva. U Hrvatskoj beskućnici dobivaju pravni status tek 2011. godine kada su u Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, 57/2011., čl. 2, st. 11) definirani kao »osobe koja nemaju mjesto stanovanja niti sredstava kojima bi mogle namiriti potrebu stanovanja te su privremeno smješteni u prihvatilištu, ili borave na javnim ili drugim mjestima koja nisu namijenjena za stanovanje«. Europski savez organizacija koje rade s osobama koje su beskućnici (FEANTSA) razvio je 2005. širu definiciju beskućništva¹ kroz svoju tipologiju beskućništva, međutim ona u hrvatskim okvirima još uvijek nije prihvaćena. Da je prihvaćena, broj osoba koje se smatraju beskućnicima zasigurno bi

¹ Hrvatski prijevod tipologije napravila je organizacija CERANEO i nalazi se na poveznici: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120>.

se višestruko povećao. Parcijalne procjene Feantse², koje priznaju ograničenja u prikupljanju podataka za 2014., govore o 1 326 beskućnika.

Unutar projekta fokusnim grupama i analizama prepoznate su i nove populacije u riziku: obespravljani hrvatski branitelji, nezaposlene osobe bez podrške obitelji, žene beskućnice, psihički bolesne osobe, mlade obitelji u kreditima, raniji nositelji stanarskog prava, bivši zatvorenici, bivši ovisnici, mladi pojedinci i obitelji koji su kupili svoje stanove uzimanjem kredita kod banaka po vrlo nepovoljnim uvjetima, osobito kredite u švicarskim francima. Posebno ranjiva skupina su stanari u privatnom vlasništvu nekada sa stanarskim pravom koji su u stalnoj opasnosti od deložacija od strane vlasnika (procjena 3 000 – 4 000). Zabrinjavajuć je porast mlađih beskućnika, a radi se uglavnom o osobama koje su izašle iz drugih institucija poput domova za odgoj, zatvora i slično koje sustav prati, ali ništa ne poduzima da bi im osigurao posao ili smještaj. Brojke koje bi se ticale novih skupina u riziku nisu dostupne i teško ih je procijeniti.

Što se tiče projekata i programa za beskućnike, nekoliko je glavnih aspekata koji su prepoznati kao ključni u razmatranju.³

Mreža za borbu protiv beskućništva upozorava⁴ da dosta hrvatskih gradova još uvijek nema ni prenočište ni prihvatilište za beskućnike iako je Zakon o socijalnoj skrbi, donesen prije tri godine, definirao obavezu za velike županijske centre da otvore ili prenočište ili prihvatilište.

Hrvatska nema razrađen sustav prevencije ni borbe protiv beskućništva te još uvijek prevladava tradicionalan pristup u kojem je briga za beskućnike uglavnom po-

sao institucija. Zamjetna je također praksa i tendencija k »udomljavanju« beskućnika u prihvatilišta, dok se i dalje premalo radi na njihovoj integraciji. Socijalne usluge su u tom pogledu za ovu populaciju relativno nerazvijene. Prihvatilišta se, nažalost, za većinu beskućnika pretvaraju u stalni smještaj. Jedan od ključnih problema je nedostatak stambene politike i lokalnih programa stanovanja socijalno ugroženih građana, kao i svjesnost drugih sustava poput zapošljavanja o problemima beskućnika. Oni su često pasivizirani i jako je malo programa koji osnažuju njihove kapacitete za integraciju u društvu, bilo da su usmjereni na zapošljavanje, obrazovanje, pružanje specifičnih usluga ili integraciju rada za opće dobro, kulture i umjetnosti.

Iskustva zaposlenih u prihvatilištima i prenočištima ukazuju na potrebu za zapošljavanjem dodatnog kadra stručnih djelatnika kojih, prema njihovim komentarima, kronično nedostaje. Naglašena je potreba ujednačavanja standarda po gradovima, s obzirom da gradovi u Hrvatskoj trenutno u različitom opsegu pomažu i financiraju rad prihvatilišta. Zaposleni u prihvatilištima i prenočištima naglašavaju potrebu za dodatnim edukacijama. S obzirom na samu prirodu posla koja je poprilično nepredvidiva, vrlo često se nađu u prilici da rješavaju pitanja koja su izvan njihove nadležnosti i za koja im nedostaju stručna znanja i vještine. Angažman volontera u prihvatilištima i prenočištima diljem Hrvatske nije jednako zastupljen ni razvijen. Činjenica koju ističu sva prihvatilišta/prenočišta koja imaju praksu rada s volonterima je da volonter-ski angažman uvelike utječe na destigmatizaciju beskućnika. Također, s obzirom na specifičnosti same populacije beskućnika,

² Izvještaj se može pronaći na njihovim web stranicama pod nazivom CROATIA FEANTSA Country Fiche

³ Detaljnije analize mogu se pronaći u izvještaju CERANEO-a: Ključni trendovi u području beskućništva <http://www.ceraneo.hr/wp-content/uploads/2015/12/CERANEO-PUBLIKACIJA-BESKU%C4%86NICI.pdf>.

⁴ <http://www.dalmacijanews.hr/clanak/d6yt-dado-lelas-tisuće-beskućnika-vape-za-pomoc#/clanak/d6yt-dado-lelas-tisuće-beskućnika-vape-za-pomoc>.

edukaciju volontera smatraju korisnom. Važno je utvrditi potrebe i osigurati materijalna i stručna sredstva koja će biti zasnovana na suvremenim principima i metodama rada (Družić Ljubotina, 2012.).

Uzmemo li u obzir okolnosti da su beskućnici teško zapošljive osobe, potreba za imenovanjem posebnog savjetnika pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje istaknuta je kao prioriteta u sklopu fokusnih grupa. Također, naglašena je i potreba inicijalnih inicijativa prihvatilišta/prenočišta prema područnim ispostavama HZZ-a.

Sinergijski učinci suradnje državnih institucija i neprofitnih organizacija prijeko su potrebni u radu s ovom skupinom korisnika. Nedostatak suradnje i komunikacije među ključnim dionicima naslovljen je kao poseban problem. Otvaranje prostora socijalnim inovacijama te stručna i financijska podrška ključne su za daljnji razvoj projekta i programa. U području rada s beskućnicima velik je izazov utvrđivanje nove prakse, kao i učenja iz primjera dobre prakse drugih EU zemalja. EU fondovi, koji stoje na raspolaganju, prije svega Europski socijalni fond, značajan su izvor sredstava koji bi mogao biti poticaj za inoviranje i razvijanje projekta i programa vezanih za beskućnike.

LITERATURA

- Bežovan, G. (2010). Analiza sustava subvencioniranja najamnina i troškova stanovanja te prakse gradnje socijalnih stanova u Hrvatskoj. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 10(3), 709-741. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/file/199632>
- Bunić, S. (ur.). (2013). *Druga prilika: izazovi i perspektive u radu s beskućnicima*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- CERANEO (2015). *Ključni trendovi u području beskućništva*. Zagreb: CERANEO. Dostupno na <http://www.ceraneo.hr/wp-content/uploads/2015/12/CERANEO-PUBLIKACIJA-BESKU%C4%86NICI.pdf>

Družić Ljubotina, O. (ur.). (2012). *Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva*. Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.

European Federation of National Organisations working with the Homeless. (2014). *CROATIA. FEANTSA Country Fiche*. Available at <http://feantsa.org/spip.php?article853&lang=en>

Jelena Matančević i Danijel Baturina
Studijski centar socijalnog rada
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

doi: 10.3935/rsp.v23i2.1374

EUROPEIZACIJA HRVATSKE SOCIJALNE POLITIKE I HRVATSKA SOCIJALNA POVELJA – PRIKAZ PROJEKTA I GLAVNIH ZAKLJUČAKA

Skupom održanim 15. prosinca 2015. godine završen je jednogodišnji projekt *Europeizacija hrvatske socijalne politike i hrvatska socijalna povelja*, koji je tijekom 2015. godine provodio CERANEO – Centar za razvoj neprofitnih organizacija, u partnerstvu s Agencijom lokalne demokracije Osijek, Agencijom lokalne demokracije Sisak, Agencijom lokalne demokracije Brtonigla i udrugom Zdravi grad iz Splita. Projekt je financiran od Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva u okviru programa *Demokratizacija i razvoj civilnog društva*.

Glavni ciljevi projekta bili su povećanje kapaciteta dionika na regionalnoj razini za suočavanje s rastućim socijalnim rizicima, izrada projekata i socijalnih programa u kontekstu europeizacije hrvatske socijalne politike te izgradnja mreže regionalnih i lokalnih dionika za sudjelovanje u procesima sačinjavanja hrvatske socijalne politike. Projekt je temeljen na potrebi za